

Ministerie van LNV

Putten, 23 augustus 2025

Kenmerk: B4529

Betreft: reactie op speedwet omgevingswaarde stikstof

<https://www.internetconsultatie.nl/speedwetvervangenomgevingswaardestikstof/b1>

Geachte heer, mevrouw,

De Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) is een vereniging die als doel heeft het behartigen van belangen van melkveehouders. NMV is een vakbond voor en door melkveehouders. Twee van onze belangrijkste speerpunten zijn: een goed inkomen voor gezinsbedrijven en 'meten is weten'.

Hierbij ontvangt u onze reactie op de speedwet vervanging omgevingswaarde stikstof.

NMV is content met het feit dat de regering een van de aanbevelingen uit het Rapport Remkes uit 2022 ¹ eindelijk serieus neemt. Deze adviseerde de KDW niet als heilig te beschouwen en toe te werken naar een juridisch houdbare systematiek waarbij de "staat van de natuur" centraal staat en waarbij meer moet worden ingezet op natuurbeheer en herstelmaatregelen. De omgevingswaarden met tijdspad gebaseerd op de KDW in de huidige omgevingswet blijken onhaalbaar en cultureel, maatschappelijk en sociaaleconomisch onverantwoord en worden door deze wetwijziging vervangen. Juridisch gezien hoeft er helemaal geen omgevingswaarde(n) in de wet worden opgenomen, dit werd al duidelijk in werkgroep KDW alternatieven waar de NMV aan deel genomen heeft. Dat het kabinet kiest voor het vervangen van de KDW door een verplichtend programma met daarin de verplichting tot aanzienlijke reductie van Stikstofemissie in 2035 ten opzichte van 2019 is voor de NMV een teleurstelling en hierdoor krijgen melkveehouders alsnog te maken met een aanzienlijke opgave.

Het opnemen van een bindend programma in de Omgevingswet waar er meer nadruk wordt gelegd op natuurbeheer en natuurherstel in plaats van de op KDW gebaseerde omgevingswaarden is een goede ontwikkeling.

Echter wat betreft het hoofdstuk Stikstof in dat programma zijn we niet erg positief. De omschakeling naar emissiebeleid met daaraan gekoppelde reductiedoelen voor stikstof vinden wij veel te ver gaan zeker wat betreft de noodzaak voor de Vogel- en Habitatrichtlijn, immers de VHR verplicht niet om specifiek voor drukfactoren zoals stikstof een omgevingswaarde op te nemen. En de VHR richtlijnen stellen geen specifieke regels over de toegestane mate van stikstofbelasting op daarvoor gevoelige Habitats. Dus in de VHR gaat het

¹ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2022Z18582&did=2022D39674

niet expliciet over stikstof maar om natuurkwaliteit, de staat van instandhouding. Daarnaast is het onbegrijpelijk dat de KDW voor het kabinet wel een ijkpunt moet blijven in de vergunningverlening (door de zogenaamde wetenschappelijke onderbouwing van de KDW, maar waar wetenschappers en de onderzoekscommissies Trojaan², Huys en Hordijk³ al jarenlang ernstige twijfels bij hebben. De KDW is tot stand gekomen o.b.v. schattingen en rekenmodellen en niet langjarig getest in de natuur, het model is niet gekalibreerd met waarnemingen.

Daardoor zal de vergunningverlening voorlopig niet op gang komen. Zeker als en zolang de overheid voor vergunningverlening blijft werken met het rekenprogramma Aerius, dat ook volgens de Commissie Hordijk⁴ erg onnauwkeurig is gebleken. Positief punt is dat de minister rekening blijft houden bij het vaststellen van de emissiedoelen met de sociale, maatschappelijke, financiële en economische impact van de reductiemaatregelen en met regionale en lokale bijzonderheden. Is men bereid te toetsen of de reductiedoelen op deze onderdelen haalbaar zijn. De NMV is van mening dat het programma niet uitsluitend moet gaan leiden tot verslechtering van de inkomenspositie van melkveehouders alsook de concurrentie positie ten opzichte van het buitenland niet moet verzwakken. Sociaaleconomisch effect dient veel breder in beeld gebracht te worden dan alleen veehouderij. In deze tijd van grote onzekerheden dient het belang van voedselzekerheid en veiligheid dient onderdeel te zijn van het beleid.⁵ Ook dienen de overige effecten in beeld gebracht te worden, het verslechteringverbod is volgens het artikel 6.2 van de HR voor alle aangewezen soorten. Zo is van Liefingsbroek verslechtering bekend. *'Door deze maatregelen is het habitatype H9160A te nat geworden. Als actie worden er aanvullende maatregelen genomen. deze moeten de te hoge waterstanden opheffen'*.⁶

De omschakeling naar emissiereductie i.p.v. depositie roept voor ons veel vragen op waar wij ons zorgen over maken. Bijvoorbeeld het vaststellen van de bedrijfsemissieplafonds in 2019, hoe worden deze berekend en worden daarbij bestaande vergunningen gerespecteerd? En hoe worden de emissiereducties vanaf 2019 tot heden ingerekend en geborgd. Denk hierbij aan de gemaakte emissiearme investeringen (vloeren) via de RAV-lijst. En hoe worden management

² <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2008D05385&did=2008D05385>

³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2008D05385&did=2008D05385>
https://www.eerstekamer.nl/id/vi6fhx3jqevi/document_extern/w31038hbriefminInv090630bijl/f=/vi6fhxxsj6vp.pdf

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30654-51-b1.pdf>

<https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/cao/commissie-meten-van-stikstof-moet-op-de-schop>

⁴ <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2020D23849>

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2025/02/19/kamerbrief-reactie-op-verzoek-commissie-over-de-ontwikkelingen-met-betrekking-tot-de-rekenkundige-ondergrens/Reactie+op+verzoek+commissie+over+de+ontwikkelingen+met+betrekking+tot+de+rekenkundige+ondergrens.pdf>

⁵ <https://hcss.nl/news/de-strateeg-de-rol-van-nederland-in-het-tegengaan-van-wereldwijde-honger/>
<https://www.clingendael.org/event/voedselzekerheid-en-veiligheid-dialoog-side-event-navo-top-2025>
<https://event.wur.nl/navo-top2025/home>

⁶ <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Gebiedsrapportage-2017-Natura-2000-gebied-nr.-21-Liefingsbroek.pdf>

maatregelen gezien als juridische reductie? Komt er een deugdelijke Stikstofregistratie dat voor iedereen inzichtelijk is?

Graag ontvangen wij op grond van het motiveringsbeginsel de onderbouwde cijfers over 2019 van u voordat er een wetwijziging wordt ingezet.

Luchtconcentraties

Ammoniak emissie verlagen gaat niet tot gemeten lagere luchtconcentraties leiden.

Uit onderzoek blijkt dat grote reducties in dieren aantallen — veroorzaakt door beleid of dierziekte uitbraken — niet leiden tot meetbare veranderingen in ammoniakconcentraties of natte depositie.

Geanalyseerd zijn de varkenspest (1997), de Mkv-crisis (2001), het fosfaatreductieplan (2017) en het lokale experiment op Schiermonnikoog (2021).

Het gaat over bijna 12 miljoen varkens in 1997/1998, circa 300.000 koeien, varkens en schapen in 2001, de reductie van 130.000 melkkoeien en 413.000 stuks jongvee in 2017 door het fosfaatreductieplan en 40% vee reductie op Schiermonnikoog de proef van Erisman.

Op basis van meetgegevens uit het LML- en MAN netwerk blijkt dat deze ingrepen geen zichtbaar effect hadden op de ammoniakconcentraties. De variaties blijken vooral samen te hangen met neerslag en temperatuur. Op basis van deze inzichten wordt voorspeld dat ook recente beleidsmaatregelen zoals de Lbv- en Lbv+-regelingen niet detecteerbaar zullen zijn in de atmosferische meetnetwerken. Dit roept fundamentele vragen op over het huidige stikstofbeleid en de veronderstelde relatie tussen veestapelgrootte en ammoniakbelasting. In al deze forse vee krimp situaties reageerde de luchtconcentratie ammoniak niet. Er zijn dus andere en wetenschappelijk nog niet bewezen processen die de luchtconcentratie ammoniak sterk beïnvloeden.⁷

Een verlaging van de luchtconcentratie is en kan volgens historische metingen in elk geval niet geborgd met metingen en minder vee.

In strijd met motiveringsbeginsel ontbreekt de concrete bron over het jaar 2019 waardoor NMV - na ervaring in het fosfaats dossier - niet over de correctheid kan oordelen. Graag wijzen wij u erop dat de 2019 cijfers die Remkes hanteerde op wankelende rekenmodellen en niet op bronnen gebaseerd waren. De cijfers over 2021 zouden immers pas veel later beschikbaar komen. Op p32 stelde Remkes dat 46 procent afkomstig zou zijn van de veehouderij. Dat was anno 2020 eerder 30 à 32 procent gezien de krimp van de veestapel, toename van weidegang en water bij mestaanwending.⁸ In de tussentijd is het Mesdag UvA rapport wel opgeleverd en werd Dwingelderveld bevestigd dat tot een afstand van 500 meter herleidbaar is.⁹

⁷⁷ <http://stikstofinfo.net> Paper 2 hoofdstuk 8

https://www.researchgate.net/publication/391195424_Ammoniak_boven_en_op_Nederland_Een_wetenschappelijk_overzicht_deel_2_-_Ammoniak_verspreid_zich_geografisch_op_kleinere_afstanden_dan_wordt_voorspeld_Gras_neemt_meer_op_en_er_is_een_pluim_bijdrage_En_w

⁸ <https://www.agraaf.nl/artikel/253538-niet-alles-kan-overal/>

⁹ <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-natuurwetenschappen-wiskunde-en-informatica/nieuws/2023/09/het-merendeel-van-de-stikstof-uit-boerderijen-verdwijnt-in-de->

UvA stelt dat 90% van de NH3 buiten 500 meter en in de deken verdwijnt maar daar geen eigen metingen verricht. De aanname is volgens o.a. p4 grotendeels gebaseerd op rekenmodellen. Omdat het niet meetbaar is.

We hebben geen bronnen gezien waaruit blijkt dat het gewijzigde inzicht van UvA verwerkt is in de modellen waarmee Aerius werkt.

De NMV is positief over het onderscheid maken tussen de sectoren wat betreft de emissiereductie, echter maakt het kabinet daarbij geen onderscheid tussen Stikstofoxiden en Ammoniak dat vinden wij erg zorgwekkend en teleurstellend, al kan het kabinet in dit programma wel binnen de sectoren onderscheid tussen deze verschillende vormen van uitstoot mogelijk maken. Dit zien wij als alvast als een opmaat naar een schot tussen Stikstofoxiden en Ammoniak ook buiten de sectoren zodat niet alle ontwikkelruimte van de landbouw naar andere sectoren vloeit, terwijl de natuur daar niet mee geholpen wordt. De effecten en eigenschappen van NH3 en NOx op de natuur zijn verschillend.

Het feit dat de doelen voor de Natuurherstelwet niet in dit programma worden geïmplementeerd vinden we positief. Dit kwam tot stand d.m.v. duur betaalde groene lobby¹⁰ en Europarlementariërs die niet bevoegd waren. Er loopt nog een Europese procedure over nietigverklaring.¹¹

NEC plafonds

Er zijn al bindende emissieplafonds voor Nederland binnen de NEC richtlijn. Wij ondersteunen de visie van staatssecretaris C.A. Jansen van Infrastructuur en Waterstaat dat het gaat over grensoverschrijdende luchtverontreiniging en dat het een internationale kwestie is die op dat niveau aangepakt dient te worden. NMV wil geen nieuwe plafonds behoudens NEC. Volgens de rapportages voldoet Nederland goed aan de plafonds in de NEC-richtlijn.¹² Dit plan is strijdig met de visie van IenW.

De sector heeft al individuele productierechten en sectorale productieplafonds in de meststoffenwet.¹³

NMV vindt wel dat er zoveel mogelijk rekening gehouden kan worden met stikstofgevoelige natuur op een meetbaar herleidbare afstand. Voor veehouderij is volgens de huidige inzichten

stikstofdeken.

<https://www.melkvee.nl/artikel/235390-student-toonde-overschatting-stikstofdepositie-in-natura2000-gebieden-al-in-2012-aan/>

¹⁰ <https://www.wyniasweek.nl/schandaal-pvdaer-frans-timmermans-subsidieerde-in-brussel-in-het-geheim-actiegroepen-om-bij-het-eu-parlement-te-lobbyen-voor-zijn-groene-plannen/>

¹¹ <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2024/06/17/wisselende-acties-op-aannemen-natuurherstelwet-oostenrijk-naar-rechter>

¹² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/04/24/uitvoering-nec-richtlijn-grensoverschrijdende-luchtverontreiniging>

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/05/01/uitvoering-nec-richtlijn-grootschalige-luchtverontreiniging-en-luchtvaartemissies-boven-3-000-voet>

file:///C:/Users/Beheerder/Documents/202579066nec%20greno.PDFfile:///C:/Users/Beheerder/Document s/kst-30175-374%20nec%202019%202020.pdf

¹³ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36618-42.html>

250 tot maximaal 500 meter in de lijn zoals de Wet Ammoniak en Veehouderij (WAV) de stikstofgevoelige natuur tot 250 meter wilde beschermen.

De rechtszaken uit het verleden waren mede het gevolg van een gebrekkige natuurdoelen registratie die gebaseerd was op modellen en KDW's die volgens adviescommissies al 25 jaar eerder uit de wet hadden gekund.¹⁴ Elk plafond is voer voor ngo's die telkens het onhaalbare vragen. Daarom waardeert NMV dat de minister verder gaat in de Greenpeace zaak.

De NMV is bereid tot emissie verlaging op een manier zonder dat het tot vergunningenactivisme van ngo's kan gaan leiden.

Deze beoogde wetswijziging is grotendeels gebaseerd op gebrekkige rekenmodellen.

AVV's

Wij hebben zorgen over de rechtsbescherming van melkveehouders bij private algemeen verbindende voorschriften waarbij geen beroep gedaan kan worden op de bestuursrechter. De zorgen komen voort uit huidige private programma's die met rekenmodellen werken die niet allemaal herleidbaar zijn en regels die geen rekening houden met de grote bedrijfsspecifieke verschillen, er geen 'jurisprudentie' gedeeld wordt en de gebrekkige motivatie die na bezwaar gehanteerd wordt door een privaat controle organisatie met monopolie die geen rekening houdt met jurisprudentie van het gerechtshof, maar wel bedrijven in strijd met de WOHP in de (melk)weigering kan duwen.

In verband met de vertegenwoordigingsgraad van het aantal bedrijven ontvangen wij graag avg proof de aantallen bedrijven inclusief sbi nummers die volgens de regeling gecombineerde opgave 2025 artikel 4.2d per producentenorganisatie bij u gemeld zijn door de leden.¹⁵

borging

Wij lezen veel over borging. Boeren hebben zelf belang bij vasthouden van emissies omdat die ten gunste van de bemesting zijn. Het kan zo maar zijn dat doelen (eigenlijk middelen) zoals gassen die niet goed meetbaar zijn tot KAFKA situaties kunnen gaan leiden.

Het ontbreekt echter aan borging over het doel van VHR, het beheer en resultaat van de staat van instandhouding van de natuurdoelen. Remkes adviseerde destijds al om de satelliet informatie en de aanwezige meetlocaties te actualiseren en te herijken in de rekenmodellen. We hebben niet de indruk dat deze Remkes adviezen al voldoende zijn opgevolgd. De meeste landbouw meetpunten staan niet op locaties waar veehouderij binnen 500 meter is. Wel is er een meetpunt boven een riool en een natuurmeetpunt boven een stal in de Peel.

Zorgen zijn er over de AMvB's die in de toekomst worden opgesteld aan de hand van dit programma. Deze worden door de toekomstige ministers van landbouw opgesteld en kunnen grote impact hebben op de bedrijfsvoering aangezien de huidige omschrijving van het programma in de wet. Wij stellen het op prijs als nu al in de mogelijkheid wordt geboden om de plafonds in positieve zin te actualiseren als er nieuwe wetenschappelijke inzichten komen en dit ook meldt aan Brussel.

¹⁴ <https://www.veld-post.nl/artikel/1337580-cda-bestuurders-creerden-de-stikstofcrisis/>

¹⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0050768/2025-02-12>

NMV waardeert dat het kabinet de aanbeveling uit Remkes¹ 'Wat wel kan' (advies 10) serieus neemt om de KDW niet als heilige graal te hanteren maar te werken aan een juridisch houdbare systematiek waarin de staat van de natuur centraal staat. Dat was ook het uitgangspunt van de werkgroep 'Verkenning naar alternatieven voor de KDW'² en wordt in de Kamerbrief³ bevestigd: 'een integrale benadering heeft inhoudelijk de voorkeur omdat meerdere drukfactoren de staat van de natuur bepalen'. Daarmee lijkt recht gedaan te worden aan de dynamische context en complexiteit van het stikstofdossier.

Hoewel het kabinet de KDW uit de wet haalt, blijft de koppeling tussen natuurkwaliteit, KDW en stikstofdepositie overeind, waardoor de juridisch kwetsbare basis in stand blijft. Deze wijziging is in strijd met het motiveringsbeginsel, aangezien het wetsvoorstel zich baseert op een onduidelijk 2019-basisjaar zonder transparante data⁴. De Vogel- en Habitatrichtlijn verplichten lidstaten tot behoud van een gunstige staat van instandhouding, maar schrijven géén specifieke stikstofnorm of KDW voor^{5,6}. Zowel Remkes¹ als de verkenningswerkgroep alternatieven KDW⁷, waar NMV aan deelgenomen heeft, benadrukten dat de staat van de natuur centraal moet staan en dat sturen op één indicator ecologisch en juridisch onhoudbaar is. Zo tonen LML- en MAN-metingen van het RIVM⁸ aan dat jaar-op-jaar verschillen vooral door weer en atmosferische chemie worden bepaald. Ook uit onderzoek van het Mesdagfonds en de Universiteit van Amsterdam⁹ blijkt dat 90% van de ammoniak binnen 500 meter neerslaat of verdwijnt in de achtergrond, terwijl effecten op grotere afstand grotendeels niet meetbaar zijn. De PAS-uitspraak (2019) en de Greenpeace-zaak (2025)¹⁰ bevestigen dat enkel verschuiven van depositiesturing naar emissiesturing zonder gebied specifieke onderbouwing juridisch niet houdbaar is. Alleen door de staat van de natuur centraal te stellen en beleid adaptief, gebiedsgericht en transparant in te richten, kan zowel ecologische winst als juridische houdbaarheid worden bereikt.

Ondanks dat de KDW formeel uit de wet wordt gehaald, blijft deze in de vergunningverlening feitelijk alsnog als referentiekader. Deze keuze is des te problematischer omdat de wetenschappelijke onderbouwing van de KDW al geruime tijd ter discussie staat. Diverse onderzoekscommissies, waaronder Huys¹¹ en Hordijk¹², hebben benadrukt dat de KDW geen voldoende robuuste wetenschappelijke basis biedt om als bindende norm te fungeren. De Commissie Hordijk concludeerde bovendien in haar rapport¹² dat het rekeninstrument AERIUS, dat nauw verweven is met de KDW systematiek, aanzienlijke onzekerheden vertoont op lokaal niveau¹³. Dit ondermijnt de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van vergunningverlening die op dit instrument steunt, waardoor het onwaarschijnlijk is dat het huidige stelsel tot structurele rechtszekerheid kan leiden.

Hoewel NMV kan waarderen dat de minister bij de vaststelling van emissiedoelen expliciet oog heeft voor de sociale, maatschappelijke, financiële en regionale consequenties van beleidsmaatregelen, is het van cruciaal belang dat de lasten niet wederom eenzijdig neerslaan op melkveehouders en daarmee de concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland wederom aantasten. De sociaaleconomische analyse dient breder te zijn dan enkel de agrarische sector, en moet de gehele keten en het bredere platteland omvatten.

Uit LML- en MAN-metingen blijkt dat jaar-op-jaar schommelingen in NH₃ concentraties sterk door weer en atmosferische chemie worden bepaald⁸. In droge en warme jaren (zoals 2018) stijgen NH₃ concentraties significant, dit is meteorologisch/chemisch verklaard en niet 1-op-1 aan emissies toe te schrijven. Daarnaast kan de kloof tussen emissietrends en concentratietrends worden verklaard door veranderde luchtchemie (o.a. minder zuren), los van

ationale emissies, de samenhang tussen emissie - concentratie - depositie is niet lineair^{8,14}. Dit vereist een monitoring- en bijsturingsplan met onzekerheidsbanden en heldere triggers. Zonder robuuste detectie en gebiedskoppeling dreigt wederom de last vooral te leggen bij de sector die al jaren als beste registreert: de veehouderij.

Tegelijkertijd benadrukt NMV dat het verslechteringsverbod van artikel 6.2 van de Habitatrichtlijn een generieke werking heeft en geldt voor alle aangewezen soorten en Habitattypen. Zo heeft in het gebied Liefingsbroek¹⁵ de uitvoering van hydrologische maatregelen geleid tot structurele oververzadiging, met aantasting van habitatype H9160A als gevolg. Dit voorbeeld illustreert dat beleid dat zich uitsluitend richt op stikstofreductie te beperkt is en zelfs contraproductief kan uitpakken wanneer bredere ecologische interacties buiten beschouwing blijven.

Wij verzoeken u daarom, op grond van het motiveringsbeginsel, om voor indiening van de wetwijziging de volledige emissiecijfers over 2019 openbaar te maken, dus zowel NH₃ en NO_x afzonderlijk en per sector, met vermelding van bronreeksen, NEC-afbakening, gebruikte methodeversies en eventuele revisies daarna. Het wetsvoorstel stuurt immers op reductie in 2035 t.o.v. 2019 en zonder transparante basis zijn proportionaliteit, effectiviteit en rechtmatigheid niet toetsbaar, noch de aansluiting op de officiële emissiedata. Voor de goede orde wordt nu in de officiële emissie registratie de bemesting van 550.000 hectare akkerbouw oneerlijk bij de veehouderij ten laste gelegd.¹⁶

De landbouw registreert al jaren meerdere relevante indicatoren (o.a. dieren aantallen, emissiefactoren), waardoor effecten en trends aantoonbaar zijn. Deze informatie op detailniveaus ontbreekt bij diverse NO_x bronnen. Het is daarom essentieel om vorm te geven aan Remkes dat wet en programma per sector en per stof (NH₃/NO_x) differentiëren, met T₀-verificatie en monitoring als harde randvoorwaarden. Zo wordt voorkomen dat veehouders opnieuw het enige 'regelbare dossier' zijn terwijl lokale depositiewinst onvoldoende is onderbouwd.

De AMvB's die in de toekomst worden opgesteld aan de hand van de invulling van dit programma vormen voor ons een grote onzekerheid. Deze worden door de toekomstige minister(s) van landbouw opgesteld en goedgekeurd door het dan zittende parlement. Deze kunnen een grote impact hebben op de bedrijfsvoering van melkveehouders door de invulling van het programma in de Omgevingswet. Hierdoor is er nog steeds grote onzekerheid voor melkveehouders

Aanbevelingen en verbeterpunten van het concept wijziging Omgevingswet vervangen omgevingswaarde:

- maak bij emissiebeleid onderscheidt tussen Stikstofoxiden en Ammoniak, niet alleen binnen de sectoren maar ook tussen de sectoren en zorg voor een "schot "ertussen.
- het vaststellen van de emissieplafonds van het basisjaar 2019 in het programma dient eerlijk, doorzichtig en met respect voor bestaande vergunningen tot stand te komen.

¹⁶ <https://x.com/deheij/status/1959181647724580995?s=48>

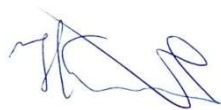
- Alle emissie reducties vanaf 2019 dienen juridisch geborgd, sluitend en inzichtelijk geregistreerd te zijn om ondernemers te beschermen tegen lock-ins, zodat investeringen uit het verleden en in de toekomst geen weggegooid geld blijken
- betrek de (melkvee)sector bij het beoordelen van de maatschappelijke, financiële en economische impact van de emissie reductiedoelen en de haalbaarheid ervan.
- borg beheer en natuurherstel inclusief staat van instandhouding.

Bedrijven hebben na drama's uit het verleden met investeringen meerjarig perspectief nodig.

Hierbij ontvangt u onze reactie op de spoedwet vervanging omgevingswaarde stikstof.

Met vriendelijke groet,

Nederlandse Melkveehouders Vakbond

Ir. H. Endendijk
Voorzitter

Bijlagen

1. Remkes, J. *Wat Wel Kan*. (2022).
2. van Roon, G. *Verkenning Naar Alternatieven Voor de KDW Als Omgevingswaarde in de Wet (Wsn) Eindverslag Werkgroep*. (2021).
3. > *Kamerbrief Verkenning KDW Alternatieven*. www.rijksoverheid.nl/Inv (2024).
4. Consultatie-versie wijziging Omgevingswet vervanging omgevingswaarde (324KB).
5. EU. *RICHTLIJN (EU) 2016/ 2284*. (2016).
6. EEG. *Habitat richtlijnen*. (1992).
7. *Eindverslag Verkenning Alternatieven KDW*. www.rijksoverheid.nl/Inv (2024).
8. RIVM. *Metingen van ammoniakconcentraties MAN en LML 2018 bekend* | RIVM. <https://www.rivm.nl/nieuws/ammoniakmetingen-in-2018> (2019).
9. Tietema, A. et al. *Nitrogen Deposition around Dairy Farms: Spatial and Temporal Patterns Executive Summary Picture by Bram Ebben*. (2023).
10. Raad van State. ECLI:NL:RVS:2025:2969. Preprint at (2025).
11. Adviesgroep Huys. *Meer Dynamiek Bij de Uitvoering van nationale En Europese Natuurwetgeving*. (2009).
12. *Tweede Kamer Der Staten-Generaal 35 334 Problematiek Rondom Stikstof En PFAS*. www.tweedekamer.nl (2019).
13. *Eerste Rapport van Het Meten Berekenen Stikstof*. (2020).
14. Wichink Kruit, R. J. et al. *Modelling trends in ammonia in the Netherlands over the period 1990–2014*. *Atmos Environ* 154, 20–30 (2017).
15. PAS-bureau. *Beschermde Habitattypen En Leefgebieden*. <https://www.aerius.nl/nl/publicaties/handleidingen-en-leeswijzers> (2017).
16. Wichink Kruit, R. J. et al. *Modelling trends in ammonia in the Netherlands over the period 1990–2014*. *Atmos Environ* 154, 20–30 (2017).
17. Van Volksgezondheid, M. *Rijksinstituut Voor Volksgezondheid En Milieu*.
18. *Ammoniak in lucht, 2005–2018* | Compendium voor de Leefomgeving. <https://www.clo.nl/indicatoren/nl046109-ammoniak-in-lucht-2005-2018?>
19. RIVM verklaart verschil tussen gemeten en berekende ammoniakconcentratie | Agraaf.nl - Landbouwnieuws voor West-Nederland. <https://www.agraaf.nl/artikel/173046-rivm-verklaart-verschil-tussen-gemeten-en-berekende-ammoniakconcentratie/>
20. *Verschil tussen metingen en berekeningen van ammoniak langs de kust beter verklaard* | RIVM. <https://www.rivm.nl/nieuws/verschil-tussen-metingen-en-berekeningen-van-ammoniak-langs-kust-beter-verklaard?>
21. *Alle emissiegegevens op één plek* | Emissieregistratie. <https://www.emissieregistratie.nl/?>
22. *Data* | Emissieregistratie. <https://www.emissieregistratie.nl/data?>
23. *Nationale emissiereductieverbintenissen* | Expertisecentrum Europees Recht. <https://ecer.minbuza.nl/ecer/dossiers/klimaat-en-milieu/schone-lucht/nationale-emissiereductieverbintenissen>.
24. Directive (EU) 2016/2284 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2016 on the reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants, amending Directive 2003/35/EC and repealing Directive 2001/81/EC (Text with EEA relevance). <https://www.legislation.gov.uk/eudr/2016/2284?>